

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Володимир Нежиборець,
*учений секретар НДІ інтелектуальної власності
АПрН України, кандидат економічних наук*

Характерною рисою розвитку світового співтовариства на сучасному етапі виступає формування соціально-економічної системи, в якій домінуючу роль грає інноваційна діяльність, як фактор, що забезпечує конкурентні переваги вищого порядку. У цілому побудова інноваційної економіки й системи керування нею полягають у принциповій реструктуризації напрямків розвитку, нових підходах до обґрунтування пріоритетів, значного удосконалення методів і форм використання ресурсів на всіх рівнях інноваційної системи, корінної трансформації взаємодії "науки — бізнесу — влади — суспільства". У цьому контексті одним зі значимих напрямків формування інноваційної економіки виступає її регіональний аспект.

Формування інвестиційної привабливості регіонів набуває особливого значення, яке обумовлене слабкою притокою інвестицій, негативними тенденціями територіального розвитку і необхідністю всестороннього використання регіональних чинників для досягнення загальних стратегічних цілей науково-технічного і інноваційного розвитку країни. Це пов'язано з тим, що основні народногосподарські проблеми, викликані тривалим реформуванням

економічної системи, проявляються саме в регіонах і, насамперед, вимагають рішення на цьому рівні. Щоб чіткіше поставити завдання, пов'язані з підвищенням ефективності економіки та її переходу на інноваційну модель розвитку, необхідно зробити комплексну оцінку інвестиційного клімату кожного регіону.

У теоретичному аспекті ця проблема взаємозв'язана з пошуком шляхів вдосконалення державної регіональної політики, а в практичному — з формуванням в регіоні сприятливого інвестиційного клімату. Облік цих особливостей дозволяє здійснювати ранжирування регіонів за інвестиційною привабливістю.

Як відзначає О. С. Москвина [1], інноваційна економіка в регіоні формується під впливом двох основних факторів:

- 1) створення умов для переходу на інноваційний шлях розвитку;
- 2) появи мотивацій у суб'єктів ринку для активізації інноваційних процесів.

До першого фактора можна віднести процес утворення інноваційної сфери як самостійної галузі господарювання. У другому випадку мова йде про підприємницький фактор, що має можливості для ініціації інновацій знизу. Обидва

розглянутих фактори можуть проявлятися повною мірою й вимагають формування сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери. Одним з елементів досягнення поставленої мети є проведення постійного моніторингу інноваційного потенціалу регіону.

Україна з кожним роком стає все більш привабливою для іноземних інвесторів. Насамперед це інвестування фінансового сектору — придбання великих банків і страхових компаній міжнародними фінансовими групами говорить про те, що Україна стає платоспроможним роздрібним ринком, а не тільки країною великих і дешевих заводів. Окрім фінансових показників компаній іноземних інвесторів привертають і розвинені роздрібні мережі як можливість виходу на регіональні ринки.

Так, Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) і уряд України підписали угоду про співпрацю в 2007—2009 рр., яка направлена на збільшення інвестицій банку в державний і регіональний сектори країни до

EUR200-400 млн. щорічно, у т.ч. біля EUR180 млн. в 2005—2006 рр.

Інвестиції будуть направлені на фінансування модернізації української транспортної інфраструктури, енергетики, комунальних послуг і програми з підвищення енергоефективності. Очікується, що загальний об'єм фінансування для державного і регіонального секторів досягне EUR1 млрд. Однією з головних цілей цієї програми буде залучення софінансування проектів в Україні від інших ведучих міжнародних фінансових установ, зокрема, Європейського інвестиційного банку [2].

Останнім часом дуже важливим у контексті державної регіональної політики, а також для визначення доцільності ведення бізнесу у конкретному регіоні є проведення аналізу місцевих умов. Він включає не тільки окремі статистичні дані, але і комплексну характеристику бізнес-клімату в регіоні.

Короткий огляд регіональних особливостей наведено в таблиці 1.

Рейтинговий аналіз показав, що за підсумками 2005 року лідером по

Таблиця 1
Регіональні особливості інвестиційної привабливості регіонів України у 2006 році [8]

Регіон	Обласні	Інвестиційні характеристики
Захід	Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернівецька, Чернігівська, Сумська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Вінницька	Середній рівень інвестиційної привабливості, середній рівень ІІІ* на масштабі, середній рівень зростання регіональної економіки
Центр	Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Чернівецька, Черкаська	Рівень інвестиційної привабливості вище середнього, середній рівень ІІІ на масштабі, рівень зростання економіки вище середнього
Схід	Дніпропетровська, Донецька, Бєлгородська, Луганська, Харківська	Лідери рейтингу інвестиційної привабливості, високий рівень ІІІ на масштабі, високий рівень зростання економіки
Південь	АР Крим, Миколаївська, Одеська, Херсонська	Високий рівень інвестиційної привабливості, високий рівень ІІІ на масштабі, середній рівень зростання регіональної економіки

*ІІІ — прямі іноземні інвестиції

ПРАВО ТА ІННОВАЦІЇ

сукупному інвестиційному потенціалу залишається Київ. В групу лідерів потрапили Дніпропетровська, Донецька, Харківська і Одеська області, хороший інвестиційний

клімат відмічений в АР Крим, Полтавській і Київській областях (таблиця 2).

Як складові інвестиційної привабливості регіону прийняті дві ха-

Таблиця 2.

Рейтинги інвестиційної привабливості регіонів та міст України у 2005 році [4]

Регіони	Ранги складових інвестиційного потенціалу		Інвестиційні рейтинги	Регіони	Ранги складових інвестиційного потенціалу		Інвестиційні рейтинги
	Інвестиційна	Інфраструктурна			Інноваційна	Інфраструктурна	
Київ	1	1	26	Житомирська обл.	18	14	10
Донецька обл.	2	6	27	Волинська обл.	26	9	1
Дніпропетровська обл.	4	5	6	Івано-Франківська обл.	12	27	21
Харківська обл.	3	4	23	Чернівецька обл.	21	26	7
Одеська обл.	9	7	9	Вінницька обл.	20	8	11
Закарпатська обл.	6	18	22	Хмельницька обл.	24	18	13
Львівська обл.	8	8	19	Сумська обл.	15	11	8
Полтавська обл.	10	15	17	Рівненська обл.	27	23	14
Київська обл.	13	20	2	Херсонська обл.	16	26	15
Миколаївська обл.	7	24	12	Кіровоградська обл.	17	17	24
Луганська обл.	5	21	25	Закарпатська обл.	19	19	16
Севастополь	25	3	29	Чернівецька обл.	23	10	3
АР Крим	14	12	18	Тернопільська обл.	22	16	4
Чернігівська обл.	11	23	5				

рактики: інвестиційний потенціал і інвестиційний ризик.

Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості проводилася на основі 120 показників (90 — для оцінки потенціалу і 30 — для розрахунку ризику), які були згруповані в синтезований набір показників.

Інвестиційний потенціал регіону характеризує можливості регіону з залучення інвестицій і в своїй основі є кількісною характеристикою, яка включає основні макроекономічні показники, що відображають конкурентні можливості для залучення потенційних інвесторів, і відображає вплив диференціації об'єктивних територіальних відмінностей на стійкий розвиток і включає наступні потенціали: споживчий, трудовий, технічний, фінансовий, інституційний, *інноваційний*, *інфраструктурний*, *інтелектуальний*. Величина інвестиційного ризику, як якісна характеристика, показує вірогідність втрати інвестицій і доходу від них. При цьому розраховувалися наступні види інвестиційного ризику: економічний, фінансовий, соціальний, демографічний, екологічний, кримінальний.

У березні 2007 року у Лондоні відбувся III Український Інвестиційний Самміт [5]. Їього учасники зробили наступний економічний прогноз щодо перспектив росту української економіки.

На питання:

- "Яка галузь економіки України в даний час є найпривабливішою з точки зору інвестора?" респонденти відповіли так: нерухомість (44%), банківська справа /фінансові послуги (13%), роздрібна торгівля (15%), машинобудування (3%), наукоємка тех-

нологія (4%).

- "Якими основними критеріями керуються компанії, ухвалюючи рішення щодо інвестицій до України?" відповідь була: розміри і потенціал ринку (45%), загальний інвестиційний клімат (29%), правове поле (18%), макроекономічні показники країни (5%), членство у ВТО (3%), ініціативи регіональної адміністрації (1%).
- "Чи покращав інвестиційний клімат в Україні за останніх 6 місяців?" Відповіді: повністю згоден (6%), згоден 34%, не упевнений (38%), не згоден (19%).
- "Які основні перешкоди стримують збільшення темпів прямих іноземних інвестицій?" Відповіді: слабка правова база (38%), корупція (36%), бюрократизм (6%), недостатня інфраструктура (5%).

З цих відповідей можа зробити наступний висновок:

- інвестори не бажають вкладати кошти ні в машинобудування ні в наукоємні технології;
- критеріями для вкдадення інвестицій не є макроекономічні показники країни і членство у ВТО, головне — розміри і потенціал ринку, загальний інвестиційний клімат та правове поле;
- основні перешкоди, які стримують збільшення темпів прямих іноземних інвестицій це: слабка правова база та корупція.

Цей висновок підтверджується результатами дослідження, яке провів британський тижневик Economist <http://www.korrespondent.net/main/213890/>.

Згідно цього дослідження Україна зайняла 70-е з місце в рейтин-

гу привабливості умов для ведення підприємницької діяльності на 2008—2012 роки. Всього в списку представлено 82 країни світу. В той же час, Україна піднялася на 5 позицій у порівнянні з рейтингом на 2003—2007 роки, проте, вона все ще значно відстає від колишніх комуністичних країн Східної Європи і країн Балтії. Її випереджають також Росія і Казахстан.

Для активного впровадження результатів наукових досліджень в економіку регіону має бути сформована регіональна інноваційна політика, що включає форми і методи державного і місцевого стимулювання науково-технічної активності, активізації взаємодії науки і виробництва з метою широкого втілення розробок в кінцевий виробничий результат — нові, конкурентоздатні, високоліквідні види продукції, нові технологічні процеси, організаційні рішення.

Регіональна інноваційна політика повинна передбачати вдосконалення економіко-правової бази, напрацювання і реалізацію заходів щодо вдосконалення методичної, організаційної, інформаційної і інших складових інноваційної діяльності. При цьому необхідно мати на увазі, що інноваційна діяльність є венчурним бізнесом [6]. Це означає, що раніше у нас нею ніхто не займався, а також те, що спонукальним мотивом для заняття інноваційною діяльністю є отримання високого прибутку.

Вчені Донецької області [6] пропонують такі основні напрямки роботи по розвитку інноваційних процесів в регіоні:

- **Формування економіко-правової бази для забезпечення іннова-**

ційній діяльності шляхом розробки нових і внесення змін і доповнень в чинні законодавчі акти з метою створення привабливих соціально-економічних умов для інноваційної діяльності на державному і регіональному рівнях. Особлива увага приділяється розробці системи заходів по заохоченню і стимулюванню суб'єктів інноваційної діяльності на регіональному рівні.

- **Формування і розвиток системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності з метою поліпшення взаємодії наукових організацій з підприємствами і потенційними інвесторами.**

- **Організація дієвої системи комплексної експертизи.**

Пропонується відпрацювати механізми, які дозволили б використувувати наявний потенціал для проведення експертизи інвестиційних і інноваційних проєктів, які передбачається реалізовувати в регіоні, відповідно до чинного законодавства.

- **Розробка і впровадження багаторівневої системи підготовки та перепідготовки фахівців для роботи у сфері інноваційної діяльності.**

Активізація інноваційних процесів неможлива без розробки і впровадження багаторівневої системи підготовки кадрів для інноваційної діяльності. Такі фахівці потрібні в НДІ, на промислових підприємствах, в органах влади. В Указі Президента України від 20.08.2001 р. № 640/2001 йдеться про те, що необхідно "включити, починаючи з 2002 року, в навчальні плани вищих учбових закладів

спеціальні курси з питань інноваційного розвитку економіки України" і "забезпечити, починаючи з 2002 року, підвищення кваліфікації державних службовців з питань організації інноваційної діяльності в Україні". У наших ВУЗах така робота вже ведеться. Наприклад, в Донецькій державній академії управління створена і працює "Кафедра інноваційного менеджменту". Найвний досвід необхідно удосконалювати і використовувати, особливо в наших великих технічних вузах, в яких викладачі і студенти безпосередньо беруть участь у виконанні науково-технічних і технологічних розробок.

- **Забезпечення розвитку міжнародної співпраці у сфері інноваційної діяльності шляхом участі в розробці "Концепції міждержавної інноваційної політики країн СНД"**, організації і проведення конференцій з інноваційної тематики, обміну інформацією, трансферу і тиражування інноваційних проектів.
- **Розробка і реалізація заходів щодо створення і розвитку інноваційних інститутів**, таких як технопарки, інноваційні агентства і центри, інноваційні інкубатори для активізації взаємодії науки і виробництва, підвищення якості розробки інвестиційних і інноваційних проектів, залучення до регіону інвестицій завдяки створенню ринку проектів.

В Указі Президента України від 20.08.2001 р. № 640/200 пропонується "обласним державним адміністраціям використовувати, починаючи з 2002 року, відповідні

заходи щодо стимулювання науково-технологічної та інноваційної діяльності з метою розвитку економіки регіонів".

Ми згодні з думкою вчених [7], що у числі першочергових завдань інвестиційної політики, які стоять перед регіонами необхідно виділити наступні:

- створення інвестиційної стратегії регіону;
- вдосконалення нормативної бази регіону;
- застосування маркетингового підходу для створення іміджу регіону.

Стратегія дозволить, зіставляючи бажання і можливості, вибирати пріоритети і область концентрації зусиль, порівнювати поточний розвиток з прогнозом і правильно реагувати на зміни у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

Інвестиційна стратегія повинна встановити пріоритетні цілі і завдання економічного розвитку регіону, відобразити роль інвестицій у вирішенні цих цілей. У регіоні необхідно виділити галузі і сфери, які є пріоритетними для його розвитку і які достатньо привабливі для створення спільних виробництв, з точки зору як іноземних інвесторів, так і регіональних властей. При цьому в основу преференційного режиму для інвесторів, на наш погляд має бути покладений наступний принцип: чим пріоритетніша та або інша сфера господарства і чим менш сприятливі економічні умови, що склалися в ній, тим більше пільговим має бути режим стимулювання.

На особливу увагу заслуговують стосунки з іноземними інвесторами. Тут питання могло б вирішуватися через спрощення процедур: інвес-

тор повинен мати справу не з численними департаментами, відділами і міністерствами, а з однією структурою. Мають бути обласні закони, регулюючі інвестиційну діяльність в області і регіоні; повинні існувати пільги для інвесторів.

За даними Всесвітнього банку основними чинниками, що перешкоджають притоці інвестицій в країну вважаються непередбачуваність інтерпретації нормативно-правової бази, відсутність упевненості в тому, що суд відстоїть права власності. Найбільшу стурбованість викликають ризики, пов'язані з політикою, що проводиться державою, які здатні підірвати стимули до здійснення інвестицій.

Висновки

1. Найважливішим етапом формування національної інноваційної системи є її первинний рівень — регіональна інноваційна складова. Регіональні інноваційні системи створюються для консолідації активів регіону і оптимального використання його потенціалу, а саме: сприяють збільшенню надходжень до місцевих бюджетів, підвищенню конкурентоспроможності економіки, залученню і збереженню висококваліфікованого персоналу та ін.

Ефективність функціонування таких систем потребує не тільки високих витрат на наукову та освітню діяльність, а й інституційних умов [7], серед яких переважно виділяють:

- конкурентоспроможний підпри-

ємницький сектор;

- інтеграцію в глобальну інноваційну систему.

2. Інвестиційна привабливість регіону грає визначну роль в системі комплексного підходу до оцінки ефективності функціонування регіональної економіки. Наслідком високого ступеня інвестиційної привабливості території повинне стати підвищення соціально-економічної результативності функціонування регіонального відтворювального комплексу та інтенсивність залучення ресурсів.

3. Ступінь інвестиційної привабливості, є визначальною умовою активної інвестиційної діяльності, а, отже, і ефективного соціально-економічного розвитку регіональної економіки.

4. Головними напрямками державної науково-технічної політики в регіонах повинно бути створення умов для забезпечення інноваційно орієнтованого розвитку економіки і проведення структурної і технологічної перебудови виробничої і соціальної сфер. ◆

Список використаних джерел:

1. О.С. Москвина. Інноваційний потенціал як фактор стійкого розвитку регіону. http://www.uscc.ac.ru/newsite/jou/30/art30_02.php.

2. *ЕБРР увеличит инвестиции в Украину.*
<http://praid.com.ua/news/ru/9>.
3. *Аналіз інвестиційної привабливості міст і регіонів України. / дослідження державного аналітичного центру "Інститут реформ".*
<http://www.bdo.com.ua/Default.aspx?id=74&item=228>.
4. *Украинский деловой журнал "Эксперт", № 49, 18—24 декабря 2006 г.*
<http://expertra.com/files/reg06.pdf>.
5. *"Фокус дня" Экономические прогнозы участников 3 Украинского Инвестиционного Саммита (Лондон, 19.03. 2007).*
http://www.bdo.com.ua/_Files/DocLib/0381/finance4_mar07_surv_res_r.pdf
6. *Б.П. Макогон, А.Ф. Коновалов. Региональные аспекты инновационной деятельности.*
http://nich.dgtu.donetsk.ua/konf/konf4/sek_10_innov/s10_04.pdf
7. *М.К. Кожевникова, О.Е. Кропотина. Совершенствование механизма привлечения иностранных инвестиций на региональном уровне.*
<http://region.mcnip.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=51>
8. *Антонюк Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: регіональний аспект.*
http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2005_1_Antoniuk_ukr.pdf
9. *Ю.О. Бакланова, А.О. Скопин. Инвестиционная привлекательность региона для зарубежных инвесторов // "Региональная экономика и управление". — 2006. — № 3(3),*
http://region.mcnip.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=61#_ftnref4
10. *Кузьменко В.В., Милованова Е.А., Кузьменко Т.В. Инвестиционная привлекательность в системе региональной экономической политики // Региональная экономика: теория и практика. — 2007 г. — № 2(41).*
<http://www.fin-izdat.ru/journal/region/arch.php>
11. *Н.А. Гарнова, А.С. Стомпелева. Инвестиционная привлекательность региона — основа эффективности региональной экономики // Региональная экономика: теория и практика. — 2005 г. — № 1(1).*
<http://region.mcnip.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=42>